

УДК 336.645.2+336.663

Косова Т. Д. , д-р екон. наук, доц. (ДонДУЕТ, Донецьк)

Роганова Г.О. (ДДМА, Краматорськ)

УЗАГАЛЬНЕННЯ ПРАКТИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ТОРГІВЕЛЬНО-ВИРОБНИЧИХ ЮВЕЛІРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проведено оцінку формування оборотних коштів торгівельно-виробничих ювелірних підприємств з метою виявлення особливостей їх організації залежно від виду економічної діяльності. Проаналізовано динамку, структуру оборотних коштів, показники їх оборотності і фінансування. Виявлено фактори, які негативно впливають на організацію оборотних коштів торгівельно-виробничих підприємств та обґрунтовано заходи щодо їх подолання.

Ключові слова: оборотні кошти, власні, запаси, оборотність, чисті активи, торгівельні, виробничі, підприємства

У системі функціонування підприємств оборотному капіталу належить провідна роль не тільки при формуванні оборотних активів, але і при розв'язанні практично всіх стратегічних, тактичних і оперативних завдань розвитку, забезпеченні зростання ринкової вартості та інвестиційної привабливості підприємств [1, 8].

На цей час більшість підприємств України зіштовхуються з низкою труднощів в управлінні оборотними коштами, які полягають у: наявності недоліків в організації та використанні, неузгодженості стадій руху, незбалансованості матеріальної та грошової складових, нестачі власних оборотних коштів, їх відволіканні з обігу в дебіторську заборгованість або на матеріальне забезпечення виробництва [2, 2].

Між обсягом оборотних коштів та ефективністю їх використання існує причинно-наслідковий зв'язок, що зумовлює необхідність дослідження різних характеристик оборотних коштів, специфіки їх утворення та функціонування. Тому питання раціональної організації та ефективного використання оборотних коштів підприємств посідають важливе місце в управлінні їх фінансами в умовах становлення ринкових методів господарювання.

Сучасний ринок товарів народного споживання представляє собою складне економічне явище, що має деякі особливості, зокрема, обумовлені споживчими властивостями різноманітних товарних груп [3, 3]. Специфічним товаром на сучасному ринку виступають ювелірні вироби, які з одного боку є предметом споживання, який задовольняє переважно естетичні потреби людини, а з іншого – об'єктом інвестування, що приносить дохід від зростання вартості.

За підсумками Державної пробірної служби України за 2006 р. в країні було вироблено 66,5 тонн ювелірних виробів або 18970 тис. шт. З них вироби із золота становлять 32,9 тонни або 49,5%, срібні вироби - 33,6 тонни або

50,5% срібних виробів загального випуску ювелірної продукції. Таким чином, співвідношення виробництва виробів із золота й срібла вирівнюється, що наближає Україну до основних європейських виробників ювелірних виробів [4]. Донедавна у ювелірному бізнесі панували великі виробники — ювелірні фабрики, однак в останні роки серйозну конкуренцію їм становлять невеликі приватні фірми. Усього по Україні в 2006 р. налічується 987 суб'єктів підприємницької діяльності, які зареєстрували спеціальні знаки-іменники, що визначають їх як виготовлювачів ювелірної продукції, кількість суб'єктів підприємницької діяльності, які мають ліцензію на роботу з дорогоцінними металами становить близько 1200.

Ювелірне виробництво має специфічні особливості, пов'язані з використанням рідкісної природної сировини, високотехнологічного обладнання, ручної мистецької праці. Ювелірні вироби як товар характеризуються широким асортиментом та ціновою диференціацією, випускаються малими серіями, або взагалі мають ексклюзивний характер.

Зміна організаційних форм учасників ювелірного ринку, а також специфічність виробництва і торгівлі ювелірними товарами відбиваються на організації оборотних коштів. Це робить актуальним аналіз формування оборотних коштів ювелірних підприємств різних видів економічної діяльності.

Значний внесок у дослідження проблем управління оборотними коштами підприємств зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як: І.Бланк, В.Буряковський, О.Гусева, В.Ковальов, О.Лиса, Т.Момот, Л.Пан, Є.Стоянова.

При визначенні рівня організації оборотних коштів слід чітко розібратися з економічною сутністю вживаних у науковій літературі термінів: «оборотні кошти», «оборотний капітал», «оборотні активи». Гусева О.Ю. вважає, що в умовах ринкової трансформації економіки слід використовувати поняття «оборотний капітал» замість терміну «обігові кошти», що зумовлює необхідність чіткого розмежування сутності оборотних активів і капіталу, що їх авансує [5, 17]. При визначенні змісту поняття «оборотний капітал», в якості синонімів використовуються терміни, в яких акцент робиться не на економічному, а скоріше на бухгалтерському трактуванні: оборотні кошти як вартість активів розділу балансу «Оборотні активи» і, відповідно, капіталу, вкладеного в ці активи [6]. Це підтверджується наведеним у роботі [7] визначенням оборотних активів, що теж відображає бухгалтерську концепцію, пов'язану з признанням активів і відображенням їх у балансі: оборотні активи - оборотні кошти підприємств, фірм, компаній, що відображаються в активі їхнього бухгалтерського балансу.

Оскільки стаття має економічне, а не бухгалтерське направлення, то більш доцільним буде вживання терміну «оборотні кошти». Пан Л.В. у роботі [2, 6] під оборотними коштами як економічною категорією розуміє частину активів підприємства у вартісному виразі, яка в процесі кругообігу набуває функціональної форми оборотних виробничих фондів та фондів обігу.

Раціональна організація оборотних коштів підприємств повинна враховувати специфічні особливості функціонування українських підприємств на сучасному етапі (недостатність інвестиційних коштів, наявність

дебіторської й кредиторської заборгованості, інфляція, недосконале податкове законодавство, ускладнений доступ до кредитних ресурсів тощо) [1, 1].

Метою статті є визначення складу, структури, джерел формування оборотних коштів торгівельно-виробничих ювелірних підприємств та встановлення впливу цих особливостей на їх фінансовий стан.

Динаміку оборотних коштів досліджуваних торгівельно-виробничих ювелірних підприємств України (табл. 1) наведено на рис. 1 (за даними річної звітності емітентів цінних паперів [8]).

Слід зазначити позитивну динаміку росту оборотних коштів за період 2002-2006 рр. у порівнянні зі збільшенням необоротних активів (рис. 2) протягом досліджуваного періоду відносно 2002 р., що свідчить про покращення майнового стану підприємств.

На ефективність використання оборотних коштів впливає їхня структура [9, 105]. З метою визначення відмінностей структури оборотних коштів підприємств окремих видів діяльності (табл. 1) було розраховано структуру виробничих запасів по групах підприємств відповідно до виду економічної діяльності.

Таблиця 1 – Кількість досліджуваних підприємств

№ п/п	Область	Кількість досліджуваних підприємств	Назва підприємства	Вид економічної діяльності
1	Донецька	2	ТОВ Ювелірсервіс	36.22.0*
			ВАТ Рубін	52.48.2*
2	Київська	3	ВАТ Київський ювелірний завод (КЮЗ)	36.22.0
			ЗАТ Перлина	52.48.2
			ЗАТ Сюрприз	52.48.2
3	Луганська	1	ЗАТ Ізумруд	52.48.2
4	Одеська	1	ЗАТ Аурум	36.22.0
5	Харківська	1	ЗАТ Харківський ювелірний завод (ХЮЗ)	36.22.0
5	Черкаська	1	ЗАТ Рубін	52.48.2
	Разом	9		

* 36.22.0 - виробництво і ремонт ювелірних виробів; 52.48.2 - спеціалізована роздрібна торгівля годинниками та ювелірними виробами.

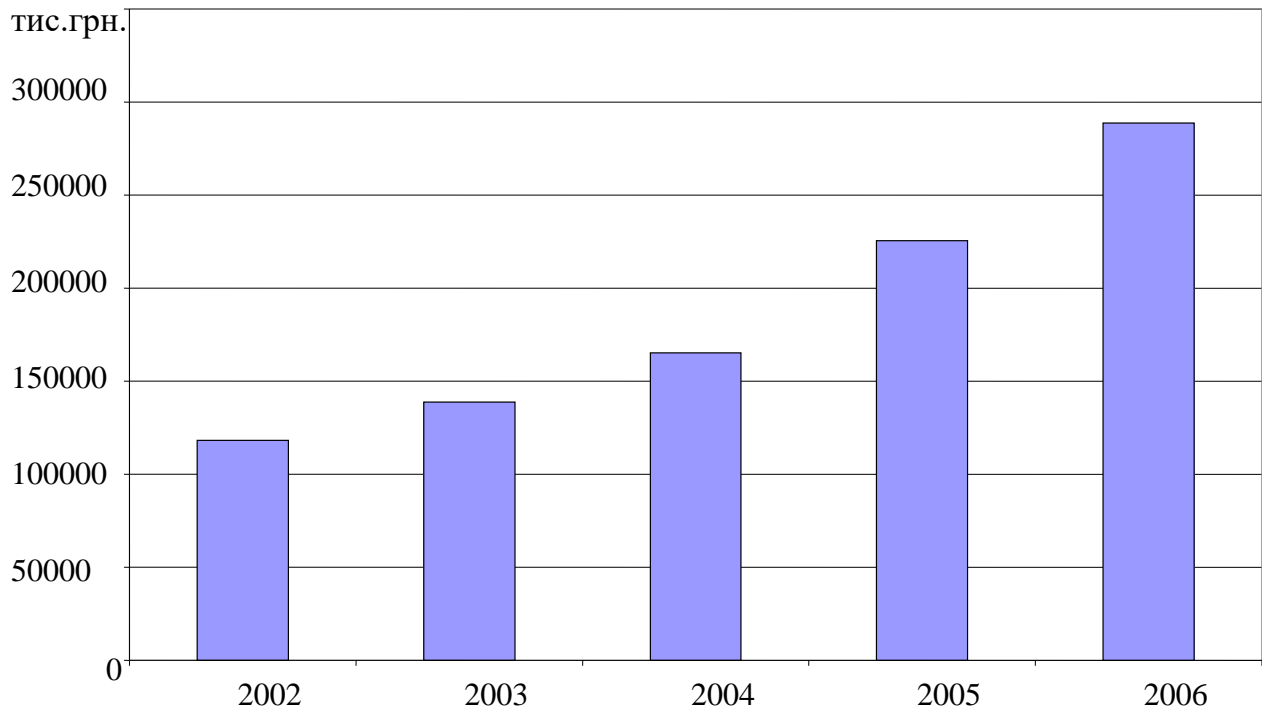

Рисунок 1 – Динаміка сукупних оборотних коштів досліджуваних ювелірних підприємств, розраховано за даними джерела [8]

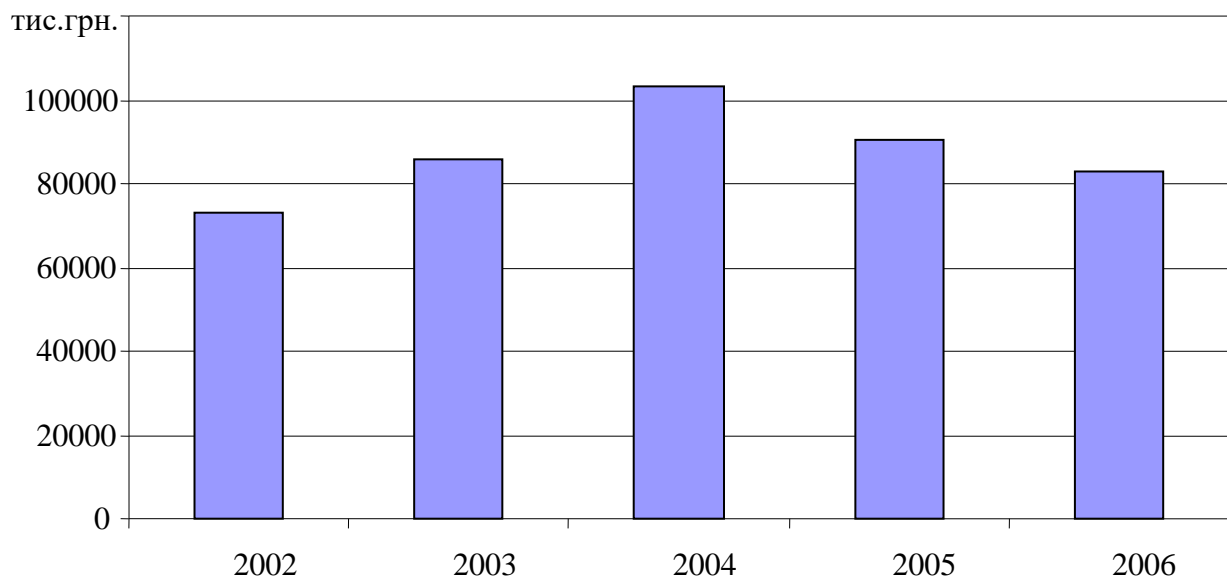

Рисунок 2 – Динаміка сукупних необоротних активів досліджуваних ювелірних підприємств, розраховано за даними джерела [8]

Динаміку структури запасів торгівельно-виробничих ювелірних (рис. 3-4) побудовано шляхом розрахунку середньоарифметичних значень питомої ваги відповідних складових запасів за 2002-2006 рр. станом на кінець року. При цьому коефіцієнт варіації не перевищує 10%, тобто протягом досліджуваного періоду структура запасів суттєво не змінювалася.

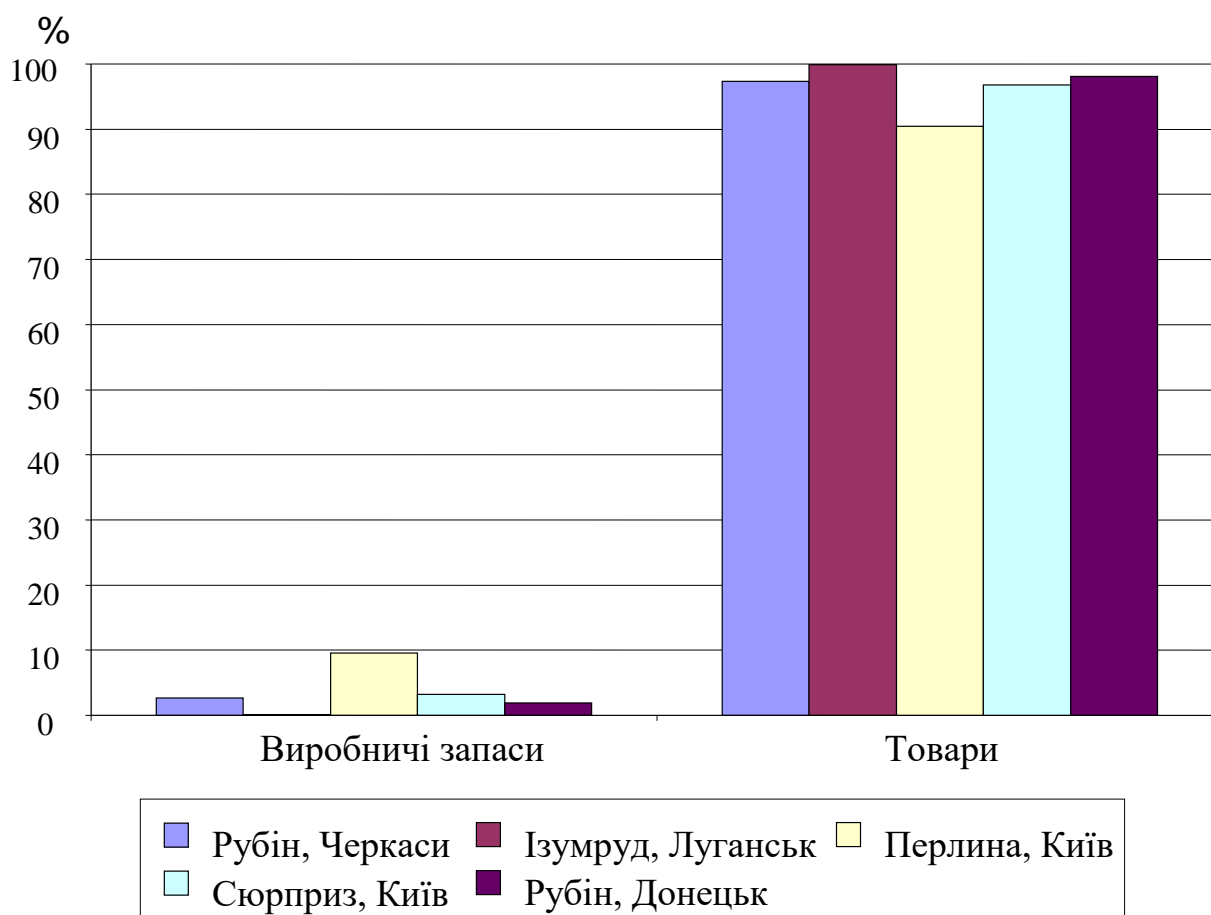

Рисунок 3 – Структура запасів торгівельних ювелірних підприємств [8]

Результати аналізу дозволять зробити висновок про те, що структура запасів торгівельних підприємств значно відрізняється від структури запасів виробничих підприємств. Понад 90% запасів торгівельних підприємств складають товари і не більше 10% займають виробничі запаси. У виробничих підприємств найбільшу долю займає готова продукція - від 43,3% (Аурум) до 63,4% (Ювелірсервіс) та виробничі запаси - від 16,3% (Аурум) до 34,5% (ХЮЗ). У протилежність торгівельним підприємствам на виробничих підприємствах товари займають найменшу питому вагу у структурі запасів від 0,3% (КЮЗ) до 16,2% (Аурум).

Слід зазначити, що у виробничих підприємств стаття «готова продукція» має таку саму матеріальну форму (ювелірні вироби), як «товари» у торгівельних. Але і у магазинах виробничих підприємств ювелірні вироби власного виробництва обліковуються як готова продукція, бо так вимагають стандарти бухгалтерського обліку, а покупні – як товари. Готова продукція - це елемент оборотних активів, виготовлений на підприємстві, призначений для продажу, який відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом. Товари - це матеріальні цінності, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу [10].

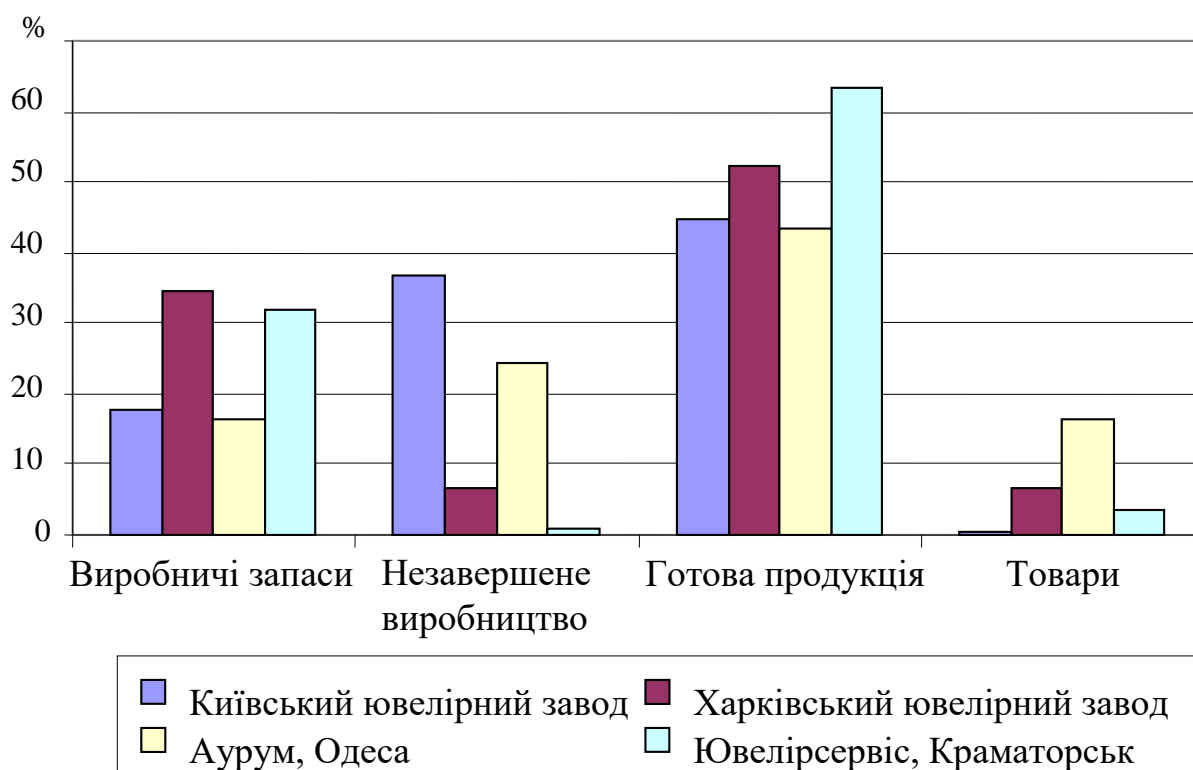

Рисунок 4 – Структура запасів виробничих ювелірних підприємств [8]

Досить високий розмір незавершеного виробництва мають такі підприємства як КЮЗ (37%) та Аурум (24,2%), на інших виробничих підприємствах розмір цього виду запасів незначний – 1,1% (Ювелірсервіс) та 6,8% (ХЮЗ).

Відмінності в структурі запасів торговельних підприємств різних видів економічної діяльності вимагають застосування різних підходів до формування механізму управління ними з урахування специфіки діяльності підприємств.

Показники наявності та оборотності оборотних коштів ювелірних підприємств (а саме тривалість одного обороту оборотних активів, коефіцієнти оборотності та закріплення, вивільнення оборотних коштів у процесі прискорення оборотності) розраховані за методикою, викладеною у навчальному посібнику [11, 107-110], результати наведено в табл. 2-3.

Найбільші значення показника оборотності оборотних коштів спостерігаються на підприємстві ВАТ Рубін (м. Донецьк), яке у 2002 р. складало 7,6, а вже в 2006 р. збільшилось до 9,7, наслідком чого є відносно вивільнення оборотних коштів у зв'язку з прискоренням оборотності. Тривалість обороту оборотних коштів при цьому змінювалася позитивно з 47,5 днів у 2002 р. до 36,9 днів у 2006 р., що свідчить про наявність ефективного механізму використання оборотних коштів.

Таблиця 2 - Показники наявності та оборотності оборотних коштів торговельних підприємств

Показник	2002	2003	2004	2005	2006
Рубін, Черкаси					
Середньорічний залишок оборотних коштів	1304,05	2110,5	3310,5	4123,85	4806,4
Виторг від реалізації продукції	2192,0	3572,8	5187,9	4490,8	7321,7
Тривалість одного обороту оборотних коштів	214,2	212,7	229,7	330,6	236,3
Коефіцієнт оборотності	1,7	1,7	1,6	1,1	1,5
Коефіцієнт закріплення	0,595	0,591	0,638	0,918	0,656
Вивільнення оборотних коштів		-15,0	245,9	1258,2	-1917,0
Ізумруд, Луганськ					
Середньорічний залишок оборотних коштів	666	731,5	772,5	811,55	928,25
Виторг від реалізації продукції	3477	3255	3106	2559,6	2840,3
Тривалість одного обороту оборотних коштів	69,0	80,9	89,5	114,1	117,7
Коефіцієнт оборотності	5,2	4,4	4,0	3,2	3,1
Коефіцієнт закріплення	0,192	0,225	0,249	0,317	0,327
Вивільнення оборотних коштів		108,0	74,5	175,0	27,7
Перлина, Київ					
Середньорічний залишок оборотних коштів	2841	3642,9	2431,95	1840,95	2017,95
Виторг від реалізації продукції	14975,6	9957,1	8729,5	8498,9	1014,3
Тривалість одного обороту оборотних коштів	68,3	131,7	100,3	78,0	716,2
Коефіцієнт оборотності	5,3	2,7	3,6	4,6	0,5
Коефіцієнт закріплення	0,190	0,366	0,279	0,217	1,990
Вивільнення оборотних коштів		1754,0	-761,8	-526,8	1798,2
Сюрприз, Київ					
Середньорічний залишок оборотних коштів	482,8	448,55	402,8	321,05	252,45
Виторг від реалізації продукції	1532,3	1189,5	854,1	680,3	797,3
Тривалість одного обороту оборотних коштів	113,4	135,8	169,8	169,9	114,0
Коефіцієнт оборотності	3,2	2,7	2,1	2,1	3,2
Коефіцієнт закріплення	0,315	0,377	0,472	0,472	0,317
Вивільнення оборотних коштів		73,8	80,7	0,2	-123,8
Рубін, Донецьк					
Середньорічний залишок оборотних коштів	1594,85	1799,85	2067,3	2292,55	2087,15
Виторг від реалізації продукції	12090,1	13265,9	15594,2	17412	20345,8
Тривалість одного обороту оборотних коштів	47,5	48,8	47,7	47,4	36,9
Коефіцієнт оборотності	7,6	7,4	7,5	7,6	9,7
Коефіцієнт закріплення	0,132	0,136	0,133	0,132	0,103
Вивільнення оборотних коштів		49,9	-48,4	-15,7	-591,7

Виручка від реалізації продукції ЗАТ Ізумруд (м. Луганськ) протягом періоду 2002-2006 рр. зменшується на 18,3%, середньорічні залишки оборотних коштів при цьому збільшується на 39,4%, що призводить до збільшення тривалості одного обороту оборотних коштів з 69 днів у 2002 р. до 117,7 днів у 2006 р., падіння коефіцієнту оборотності оборотних коштів з 5,2 до 3,1, що відповідно, свідчить про погіршення ділової активності підприємства.

Дещо гірша ситуація складається на ЗАТ Перлина (м. Київ), де виручка від реалізації продукції зменшується протягом усього періоду дослідження на 93,2%, середньорічні залишки оборотних коштів - на 29%, наслідком чого є збільшення тривалості одного обороту оборотних коштів з 68,3 днів у 2002 р. до 716,2 днів у 2006 р. і зменшення показника оборотності оборотних коштів з 5,3 до 0,5. На кінець 2006 р. коефіцієнт абсолютної ліквідності складає 0,002, коефіцієнт поточної ліквідності 0,61, що не задовольняє нормативним значенням; показник норми чистого прибутку (який показує прибуток підприємства у розрахунку на 1 грн. товарообігу [11, 139]), має від'ємне значення 32,8%. Це не тільки свідчить про погіршення ділової активності, а спричиняє загрозу фінансовому стану підприємства.

Слід зазначити негативну тенденцію зменшення значень показників виторгу від реалізації та середньорічного залишку оборотних коштів на торгівельному підприємстві ЗАТ Сюрприз (м. Київ), що призвело до збільшення тривалості одного обороту оборотних коштів у 2002-2005 рр., наслідком чого було постійне залучення оборотних коштів. У 2006 р. відносні показники оборотності оборотних коштів покращуються і дещо схожі з показниками 2002 р. (спостерігається вивільнення оборотних коштів з обігу), але при цьому розмір виручки від реалізації та середньорічного залишку оборотних коштів майже у два рази менші. Протягом досліджуваного періоду коефіцієнт абсолютної ліквідності не досягає нормативного значення 0,2, коефіцієнт поточної ліквідності в динаміці зменшується і на кінець 2006 р. складає 1,07, показник норми чистого прибутку не перевищує 0,01.

Найгірші показники оборотності оборотних коштів протягом усього досліджуваного періоду має ЗАТ Рубін (м. Черкаси), мінімальне значення якого становить 1,1 у 2005 р., що спровокувало значне додаткове залучення оборотних коштів до обігу. Незважаючи на збільшення цього показника в 2006 р. до 1,5, що є наслідком значного росту виручки від реалізації, спостерігається збільшення тривалості одного обороту оборотних коштів до 236,3 днів, що теж є найбільшим значенням серед усіх досліджуваних торгівельних підприємств. Показник абсолютної ліквідності з 2002 р. по 2006 р. змінюється з 0,00 до 0,04, що хоча, в динаміці є позитивним явищем, не задовольняє нормативному значенню; значення показника норми чистого прибутку протягом усього періоду є від'ємним.

Механізм управління оборотними коштами підприємств ЗАТ Перлина (м. Київ), ЗАТ Сюрприз (м. Київ) та ЗАТ Рубін (м. Черкаси), якщо він присутній, можна охарактеризувати як найбільш неефективний серед досліджуваних підприємств. Фінансовий стан цих підприємств можна охарактеризувати як

незадовільний; на підприємствах спостерігається потенційна можливість настання глибокої фінансової кризи.

Підводячи підсумки, треба зазначити, що серед торгівельних підприємств стійкий фінансовий стан спостерігається лише у ВАТ Рубін (м. Донецьк), інші підприємства зіштовхуються з великими фінансовими труднощами; механізм управління оборотними активами неефективний або відсутній взагалі.

Здійснимо аналіз оборотності оборотних коштів виробничих підприємств за допомогою таблиці 3.

Таблиця 3 - Показники наявності та оборотності оборотних коштів виробничих підприємств

Показник	2002	2003	2004	2005	2006
Київський ювелірний завод					
Середньорічний залишок оборотних коштів	63359,4	83011,45	102241,1	140027,4	190529,5
Виторг від реалізації продукції	78959,3	112090	163811	221734,2	294239,6
Тривалість одного обороту оборотних коштів	288,9	266,6	224,7	227,3	233,1
Коефіцієнт оборотності	1,2	1,4	1,6	1,6	1,5
Коефіцієнт закріплення	0,802	0,741	0,624	0,632	0,648
Вивільнення оборотних коштів		-6933,1	-19073,8	1634,0	4714,3
Харківський ювелірний завод					
Середньорічний залишок оборотних коштів	3376,65	4531,5	5235,3	5467,95	6005,15
Виторг від реалізації продукції	5292,9	8857,9	12517,9	15261,2	18169,9
Тривалість одного обороту оборотних коштів	229,7	184,2	150,6	129,0	119,0
Коефіцієнт оборотності	1,6	2,0	2,4	2,8	3,0
Коефіцієнт закріплення	0,638	0,512	0,418	0,358	0,330
Вивільнення оборотних коштів		-1119,5	-1168,6	-914,7	-505,0
Аурум, Одеса					
Середньорічний залишок оборотних коштів	28430,1	29027,4	30356,65	32990,15	39306,15
Виторг від реалізації продукції	16046,4	16895,4	17448	20122	21849,1
Тривалість одного обороту оборотних коштів	637,8	618,5	626,3	590,2	647,6
Коефіцієнт оборотності	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Коефіцієнт закріплення	1,772	1,718	1,740	1,640	1,799
Вивільнення оборотних коштів		-906,9	379,8	-2018,8	3484,4
Ювелірсервіс, Краматорськ					
Середньорічний залишок оборотних коштів	2475,1	3139,7	5070,75	7343,65	11051,8
Виторг від реалізації продукції	5713,3	6655,2	7776,4	12266,3	19898,8
Тривалість одного обороту оборотних коштів	156,0	169,8	234,7	215,5	199,9
Коефіцієнт оборотності	2,3	2,1	1,5	1,7	1,8
Коефіцієнт закріплення	0,433	0,472	0,652	0,599	0,555
Вивільнення оборотних коштів		256,6	1402,1	-654,8	-861,3

Темп росту виторгу від реалізації протягом усього досліджуваного періоду на ВАТ КЮЗ (м. Київ) перевищує темп росту середньорічних залишків оборотних коштів, наслідком чого є скорочення тривалості одного обороту оборотних коштів з 288,9 днів у 2002 р. до 224,7 днів у 2004 р. (коефіцієнт оборотності збільшився до 1,6 у 2004 р. порівняно з 1,2 у 2002 р.), що призводить до значного звільнення оборотних коштів у 2003-2004 рр. Подальше збільшення тривалості одного обороту оборотних коштів до 233,1 днів у 2006 р., хоча й негативне, однак не перевищує показника 2002 р., що свідчить про покращення організації управління оборотними коштами протягом досліджуваного періоду.

Найбільші значення коефіцієнта оборотності оборотних коштів серед досліджуваних виробничих підприємств має ЗАТ ХЮЗ (м. Харків), його значення позитивно збільшується в динаміці з 1,6 в 2002 р. до 3 в 2006 р. Це є наслідком скорочення тривалості одного обороту оборотних коштів з 229,7 днів у 2002 р. до 119 днів у 2006 р., що призводить до постійного вивільнення оборотних коштів протягом досліджуваного періоду і свідчить про раціональне управління оборотними коштами.

На виробничому підприємстві ЗАТ Аурум (м. Одеса) показник закріплення, який характеризує обсяг оборотних коштів, витрачений на отримання 1 грн. товарообігу, протягом досліджуваного періоду має значення, яке приблизно дорівнює 1,7 що є досить високим. Його незначне зменшення в 2003, 2005 рр. призводить до деякого вивільнення оборотних коштів. При цьому, враховуючи, що протягом досліджуваного періоду темп росту середньорічних залишків оборотних коштів перевищує темп росту виручки від реалізації, значення показника тривалості одного обороту оборотних коштів є не тільки досить високим (мінімальне значення дорівнює 590,2 дні в 2005 р.), а й найбільшим серед підприємств, що аналізуються. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів є найменшим серед досліджуваних підприємств і складає 0,6 протягом усього досліджуваного періоду. Це є наслідком неефективної організації оборотних коштів на підприємстві.

Протягом 2002-2004 рр. на ТОВ Ювелірсервіс (м. Краматорськ) спостерігається збільшення показника тривалості одного обороту оборотних коштів з 156 днів до 234,7 днів, і відповідно, зменшення коефіцієнту оборотності оборотних коштів з 2,3 у 2002 р. до 1,5 у 2004 р., що є наслідком додаткового залучення оборотних коштів. У наступні два роки значення коефіцієнту оборотності оборотних коштів дещо покращується (у 2006 р. його значення складає 1,8), але не перевищує рівня 2002-2003 рр. Це призводить до зменшення тривалості одного обороту оборотних коштів до 199,9 днів у 2006 р. і деякого вивільнення оборотних коштів з обороту у зв'язку з прискоренням оборотності. Незначне покращення показників оборотності оборотних коштів ще не може свідчити про наявність ефективного механізму управління оборотними коштами.

Взагалі, слід зазначити, що виробничі підприємства, незважаючи на кращий фінансовий стан, мають більші значення показника тривалості одного обороту оборотних коштів порівняно з торгівельними підприємствами, що

пов'язано, насамперед, із більшим товарообігом і специфікою економічної діяльності.

Результати розрахунку власних оборотних коштів наведено у табл.4.

Таблиця 4 - Розрахункова вартість власних оборотних коштів

Найменування підприємства	2002	2003	2004	2005	2006
Київський ювелірний завод	-11756,2	-102974	-31871,2	1131,7	24867,6
Харківський ювелірний завод	1107,5	2048,4	2342,6	3558,7	4409,9
Аурум, Одеса	25142,7	27277	27964,7	32305,5	31973,4
Ювелірсервіс, Краматорськ	805,9	1514,8	3115,8	3581,6	7287,9
Рубін, Донецьк	891,3	1049,5	1063,2	1150,9	1193,5
Ізумруд, Луганськ	339	504	629	618,7	681,4
Перлина, Київ	3616,1	2481,6	1161,0	1101,3	-1381,1
Сюрприз, Київ	134,4	66,7	-48,8	26,9	16,3
Рубін, Черкаси	37,8	-64,7	646,8	1207,5	2019,2

Оскільки досліджувані підприємства мають різні обсяги діяльності, динаміку власних оборотних коштів доцільно аналізувати за допомогою базисних індексів.

Слід зазначити значуще збільшення індексів зміни власних оборотних коштів за такими підприємствами як ЗАТ Рубін (Черкаси), ТОВ Ювелірсервіс (Краматорськ), ЗАТ ХЮЗ (м. Харків), ВАТ КЮЗ (м. Київ) де значення індексів складають 53,4; 9,0; 4,0 та 3,0 відповідно. Такі зміни є наслідком нарощування обсягів виробництва і активізації торговельної діяльності, але відносно таких підприємств як ЗАТ Рубін (Черкаси) і ТОВ Ювелірсервіс (Краматорськ), зовсім не свідчать про ефективне використання оборотних коштів, оскільки відповідного значенням індексів вивільнення оборотних коштів в процесі прискорення оборотності протягом досліджуваного періоду не спостерігається.

Значення індексів зміни власних оборотних коштів за іншими підприємствами збільшується менш ніж у два рази протягом аналогічного періоду, а за такими підприємствами як ЗАТ Сюрприз (м. Київ) і ЗАТ Перлині (м. Київ) слід зазначити зменшення власних оборотних коштів у першому випадку – у 8 разів, у другому – майже у 3,5 рази в 2006 р. відносно 2002 р., що слід вважати негативним явищем.

Для подальшого дослідження організації оборотних коштів з метою виявлення впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємств, треба ознайомитись із конкурентним середовищем, у якому вони функціонують.

Згідно даних [8] основними конкурентами торгових підприємств, таких як ВАТ Рубін (м. Донецьк), є торговці приватних малих підприємств. Великі підприємства, такі як ВАТ КЮЗ (м. Київ), ведуть конкурентну боротьбу не тільки з собі рівними виробниками ювелірної продукції (ЗАТ Аурум, м. Одеса), а ще й з підприємствами роздрібною торгівлі.

Виробничі ювелірні підприємства в умовах жорсткої конкурентної боротьби створюють власні структурні підрозділи-магазини, тому що не бажають втрачати додаткову вартість, створювану у разі продажу через торгову мережу. Наприклад, торгівельно-виробниче підприємство «Ювелірсервіс», у разі оптової реалізації закладає в ціну товару 20-тивідсоткову рентабельність, а при реалізації через фірмовий магазин 50-тивідсоткову. Тобто мінімальний рівень прибутку, який втрачає виробник у разі реалізації через торгових посередників, складає 30 відсотків.

У річних звітах, розміщених на сайті www.smida.gov.ua, виділено основні фактори, що впливають на діяльність українських торгівельно-виробничих ювелірних підприємств, а саме фінансово-економічні, виробничо-технологічні та соціальні. Оскільки основними споживачами продукції ювелірних підприємств є населення, саме зниження його життєвого рівня або недостатня купівельна спроможність є найбільш істотним фактором, що негативно впливає на діяльність торгівельно-виробничих підприємств.

За основну проблему фінансово-економічного напрямку торгівельні підприємства вважають сплату 5% від продажу дорогоцінних виробів до Пенсійного фонду згідно Постанові КМУ від 3 листопада 1998 р. № 1747 [12], у той час як виробничі підприємства зіштовхуються з труднощами виробничо-технологічного характеру: забезпечення виробництва сировиною, моральний і фізичний знос обладнання.

Висновки. Раціональна організація оборотних коштів підприємства, яка передбачає оптимальне їх розміщення у сфері виробництва та обігу, є передумовою їхнього ефективного використання із мінімально можливими витратами для досягнення найбільшого економічного ефекту.

Підводячи підсумки аналізу організації оборотних коштів торгівельно-виробничих ювелірних підприємств, слід зазначити, що:

- структура запасів торгівельних підприємств значно відрізняється від структури запасів виробничих підприємств: понад 90% запасів торгівельних підприємств складають товари і не більше 10% займають виробничі запаси;
- у виробничих підприємств найбільшу долю в структурі запасів займає готова продукція, а товари, у протилежність торгівельним підприємствам, - найменшу питому вагу;
- у трьох з п'яти торгівельних підприємств організація оборотних коштів визнана нераціональною, при цьому фінансовий стан цих підприємств можна охарактеризувати як незадовільний;
- виробничі підприємства, незважаючи на кращий фінансовий стан, мають більші значення показника тривалості одного обороту оборотних коштів порівняно з торгівельними підприємствами, що пов'язано, насамперед, із більшим товарообігом і специфікою економічної діяльності;
- у чотирьох із дев'яти досліджуваних підприємств спостерігається значуще збільшення індексів зміни власних оборотних коштів на кінець дослідження у порівнянні з базовим періодом, що є наслідком нарощування обсягів виробництва і активізації торгівельної діяльності, але не завжди свідчить про ефективне використання оборотних коштів;

- у двох з дев'яти досліджуваних підприємств значення індексів зміни власних оборотних коштів на кінець періоду аналізу у порівнянні з базовим періодом зменшується у декілька раз, що підтверджує попередній висновок щодо нераціональної організації оборотних коштів і незадовільний фінансовий стан.

Основними проблемами, які негативно впливають на організацію оборотних коштів торгівельно-виробничих підприємств є:

- нестача власних оборотних коштів;
- проблеми із забезпеченням сировиною;
- низька купівельна спроможність населення, яка зменшує платоспроможний попит на ювелірні вироби.

Рекомендації щодо подолання вад управління оборотними коштами:

- залучення позик банків для поповнення власних оборотних коштів під заставу товарів в обороті;
- використання нових технологічних процесів, які ведуть до зниження собівартості продукції;
- впровадження новітніх технологій переробки відходів;
- заохочення населення на придбання ювелірних виробів через пункти обміну.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у визначенні механізму нормування оборотних коштів торгівельно-виробничих ювелірних підприємств.

Література:

1. Гусєва О.Ю. Стратегія управління оборотним капіталом торгівельних підприємств: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.05 / Дон. держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. - Донецьк, 2004. - 22 с.
2. Пан Л.В. Джерела поповнення та ефективність використання оборотних коштів промисловості (на прикладі легкої промисловості України): Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.01 / Ін-т економіки НАН України. - Київ, 2001. - 22 с.
3. Гордієнко О.С. Моделювання управління товарними запасами на торгівельних підприємствах: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.03.02 / Дон. держ. ун-т. - Донецьк, 2000. - 18 с.
4. Вестник ювелира Украины. - 2007. - №1. - Режим доступу: <http://www.visnykjewell.com.ua/main.html> - Итоги ювелирного года
5. Библиотека Воеводина_Економічна енциклопедія – електронна книга. – Режим доступу: <http://enbv.narod.ru/text/Econom/encyclo/index.html>. – Оборотні активи
6. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. — 2-е изд., испр. М.: ИНФРА-М, 1999. 479 с. ISBN 5-86225-758-6 – Режим доступу: <http://enbv.narod.ru/text/Econom/ses/index.html>

7. Лиса О.В. Управління оборотними коштами підприємства: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / Дніпр. держ. аграр. ун-т. - Дніпропетровськ, 2006. - 20 с.
8. Система розкриття інформації на фондовому ринку. – Режим доступу: <http://www.smida.gov.ua/> - Річна звітність емітентів цінних паперів.
9. Долгоруков Ю.А., Редіна Н.І. Управління ефективністю використання обігових коштів у промисловості // Фінанси України. – 2005. - № 11. - С. 103-109.
10. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України №246 від 20.10.1999 р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
11. Ярных Э.А. Статистика финансов предприятия торговли: Учеб. пособие. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 416 с. ISBN 5-279-02784-7
12. Про затвердження Порядку сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з окремих видів господарських операцій: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1998 р. N 1740 із змінами. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>